

Гук Л. Й.¹, Хавхун Г. М.²

¹ Професор кафедри дизайну Університету «Україна», Київ

gookleonid@gmail.com

orcid.org/0000-0002-3998-7979

² Доцент кафедри дизайну Університету «Україна», Київ

e-mail: halyna.khavkhun@gmail.com

orcid.org/0000-0001-9586-8395

ЗАСТОСУВАННЯ ХУДОЖНЬОГО СКЛА В ІНТЕР'ЄРАХ ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ

© Гук Л. Й., Хавхун Г. М., 2021

<https://doi.org/10.32347/2519-8661.2021.22-23.166-171>

Анотація. Метою дослідження є виявлення композиційних прийомів застосування художнього скла в інтер'єрах громадських будівель з метою підвищення їх естетичної виразності. В статті наведена інформація щодо історії розвитку художнього скла. За результатами історичного аналізу зроблений висновок про те, що нові напрямки застосування скла виникали з розвитком нових технологій виробництва і обробки скла – цей процес продовжується і до сьогодні. Зроблений огляд стану вивчення проблеми, зокрема досліджень Казакової Л.В., Ф.Петрякової, Сом-Сердюкової О.М., Дайнеко В.В., і виявлені основні напрямки, за якими ведуться наукові дослідження. Розглядаються фізичні властивості скла та його види за технологічними особливостями. Зроблений історичний огляд розвитку гутництва на території України. Виявлені дві основні тенденції в студійному склоробстві на сьогоднішній день і зроблений висновок про еволюцію художнього скла від предметної форми до арт об'єкту. Сучасний стан формоутворення художнього скла характеризується асоціативністю, метафоричністю, підвищеною декоративністю. Проведена класифікація художнього скла за функцією застосування в громадському інтер'єрі. Виявлені основні композиційні прийоми розміщення художнього скла в просторі громадського інтер'єру. Сформульовані три ступені інтеграції художнього скла з елементами архітектури: декор на архітектурних елементах, в складі архітектурних елементів, є безпосередньо архітектурно-конструктивним елементом. Наведені приклади об'єктів, які демонструють інтеграцію художнього скла з елементами архітектури. Надається опис вітражів Анрі Матісса в каплиці сестер домініканок у французькому місті Манс, як приклад застосування композиційного прийому «ритм» та галереї скляного саду Дейла Чіхулі в Сіетлі зі скляною інсталяцією, яка є просторовою домінантою павільйону. Зроблений висновок про те, що вибір композиційних прийомів включення художнього скла в простір інтер'єру залежить від багатьох факторів - функціонального призначення приміщення, специфіки простору, його розміру, тощо і має враховувати аспекти його психологічного впливу на людину, принципи структурної та композиційної організації та особливості життєвих процесів.

Ключові слова: художнє скло, гутне скло, інтер'єр громадських будівель, композиційні прийоми, інтеграція з елементами архітектури.

Постановка проблеми

Найдавнішими археологічними знахідками виробів художнього скла є намисто і вставки до посуду, виявлені в Єгипті. Зелена глазур, вік якої оцінюється приблизно в 12 тис. років – найдавніше

скло зі знайдених дотепер. Близько 250 років до н. е. був відкритий перший скляний завод в Олександрії, а на рубежі нової ери була винайдена складувна трубка – технологічний пристрій, яким користуються до сих пір.

Історичний аналіз розвитку художнього скла свідчить про те, що нові напрямки застосування скла виникали з розвитком нових технологій виробництва і обробки скла – цей процес продовжується і до сьогодні. Техніки обробки скла постійно вдосконалюються, появляються нові, які, в свою чергу, створюють нові формотворчі можливості і нові образи їх впровадження.

Завдяки міцності, прозорості, пластичності, декоративності художнє скло отримало широке застосування в інтер'єрах громадських будівель.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Джерельною базою наукового дослідження стали монографії, дисертації вітчизняних та зарубіжних дослідників, статті у фахових та періодичних виданнях, статті з електронної мережі Інтернет.

Історичний аспект розвитку художнього скла розглядається в дисертаційному дослідженні доктора мистецтвознавства Казакової Л.В. «Художнє скло ХХ століття». Художнє скло на теренах України досліджується в дисертації кандидата мистецтвознавства Сом-Сердюкової О.М. «Тенденції розвитку київської школи художнього скла 1950-х - 1990-х років» та монографії Петрякової Ф. С. «Українське гутне скло».

Зокрема, у роботі Ф. Петрякової розкритті проблеми розвитку гутних традицій в українському склярстві. Описано дослідження специфіки українського художнього гутного скла, широко розглянуто і проаналізовано історію українського гутництва (Петрякова, 1975. – 159 с.).

Сом-Сердюкова О.М. стверджує, що українське художнє скло - самобутнє та яскраве явище національної культури з давньою традицією. Значний внесок у його розвиток зроблений київською школою, що сформувалась на базі Київського заводу художнього скла. Це підприємство, одне з перших в Україні, у 1950-ті рр. почало поступово переорієнтовуватись на випуск художніх виробів зі скла і залишалось провідним у цій галузі української промисловості до кінця 1990-х рр. (Сом-Сердюкова, 2000,-190с.).

В дисертаційному дослідженні Дайнеко В.В. «Дизайн виробів із скла із застосуванням технології ф'юзингу» розглядається питання впливу режиму термічної обробки та інших факторів на естетичні властивості виробів (Дайнеко, 2014.- 106 с.).

За результатами аналізу стану вивчення проблеми дослідження можна зробити висновок про те, що наукові дослідження із зазначеної теми проводяться за наступними основними напрямками: мистецтвознавчі аспекти художнього скла і вітража, синтез мистецтв в архітектурі, вплив нових технологій на властивості скла і виробів із нього, які розширюють межі його застосування, зокрема в інтер'єрі.

Мета статті

Метою дослідження є виявлення композиційних прийомів застосування художнього скла в інтер'єрах громадських будівель з метою підвищення їх естетичної виразності.

Виклад основного матеріалу

У гарячому стані скло пластичне і легко піддається видуванню, пресуванню, ліпленню, витягуванню та іншим способам формування. У холодному стані - механічній обробці: грануванню, гравіюванню, різьбленню, піскострунному декоруванню тощо. За технологічними особливостями художнє скло поділяється на такі підвиди: гутне, накладне, візерункове, кришталі і скло з оптичними ефектами.

Гутним склом називають вироби, виготовлені зі скла безпосередньо біля скловарної печі майстром-склодувом вручну, в гарячому стані, шляхом вільного видування або за допомогою форм.

«Гута» в перекладі з німецької — «горн», «піч». Гутне виробництво скла вже кілька тисячоліть є найголовнішою технологією його виготовлення.

У XVII-XVIII століттях серед українського селянства широко побутували великі скляні діжки, тази і блюда – для зберігання зерна і борошна; для рідини – різноманітні за формою графини, штофи, жбани, братини, “барила”. Не менш різноманітним був посуд для пиття – чарки, стопки, кружки. Прикрашали вироби ліпними джгутами, стрічками, нитками – за традицією, яка присутня у склоробстві з часів Київської Русі. Зустрічається на посуді також і розпис емалевими або олійними фарбами; орнаменти мають багато спільного з українськими настінними розписами. Виготовляли цей різноманітний посуд на невеликих напівкустарних підприємствах-гутах, які знаходилися у лісах північної та північно-західної України. Найбільше – приблизно до ста двадцяти гут було на Чернігівщині» (Корнієнко, online). У 1970 - 1980-х рр. традиції «старої гуті» розвивались у двох напрямках і тісно поєднувались між собою – «фольклорно-пластичному» та «декоративно-бароковому» (Сом-Сердюкова, 2000,-190с.).

На сьогодні існують дві основні тенденції в студійному склоробстві: перша - спирається на традиції класичної спадщини в підході до матеріалу і його природних якостей, друга - пов'язана з розвитком сучасних пластичних мистецтв і засобами їх виразності. У цій та іншій лінії розвитку спостерігається загальна еволюція *від предметної форми до арт об'єкту*. Сучасний стан формоутворення художнього скла характеризується асоціативністю, метафоричністю, підвищеною декоративністю. Виявлена тенденція до створення пластичних форм, які відійшли від предметних прообразів, і розраховані на чисто емоційне сприйняття їх в просторі (Казакова, 2000. - 72 с.).

За результатами дослідження проведена класифікація художнього скла за функцією застосування в громадському інтер'єрі: *декоративно-архітектурне скло*, яке включає: вітражі й скляні архітектурно-конструктивні елементи (перегородки, двері, стеля тощо), декор, облицювальні плитки, смальтові мозаїки; *світильники*; *посуд*; *дрібна пластика* – мініатюрна декоративна скульптура; *прикраси* – біжутерія (в інтер'єрі використовується для підхвату штор, порт'єр, гардин, як фурнітура); *скульптура*.

Виявлені наступні основні композиційні прийоми розміщення художнього скла в просторі громадського інтер'єру: *інтеграція*; *ритм*; *акцент*; *домінанта*.

Інтеграція художнього скла з елементами архітектури має три ступені поєднання:

- художнє скло виступає в якості декору на стінах, стелі, колонах (мозаїка, тощо), що додає інтер'єру естетичного забарвлення;

- художнє скло (вітражі) розміщене в нішах, прорізах, отворах тощо, які запроектовані з цією метою;

- художнє скло (стеля, перегородки тощо) є архітектурно-конструктивними елементами.

Прикладом *інтеграції* з елементами архітектури є вітражі Френка Райта. Слід зауважити, що для його творчості характерне не тільки органічне поєднання архітектури і навколишнього середовища, але також органічність в оформленні внутрішнього простору – його вітражі є невід'ємною складовою вікон зокрема і всього інтер'єру в цілому.

Останнім часом в інтер'єрах громадських будівель застосовуються скляні арт-об'єкти. Прикладом *інтеграції* такого арт-об'єкту в простір інтер'єру є робота Дейла Чіхулі для холу готелю Atlantis the Palm (Рис.1а). Скляна скульптура висотою 10 метрів символізує морську стихію - виконана в стилі сюрреалізм і складається з 3000 деталей, які створювалися і встановлювалися художником вручну (Арт-объекты в отелях, online).

Прикладом застосування композиційного прийому «ритм» є вітражі Анрі Матісса в каплиці сестер-домініканок у французькому місті Манс. «Серед білого простору невеликої каплиці три вітражі Анрі Матісса палають кольорами південної Франції: сонячно-жовтим, темно-зеленим та середземноморським яскраво-блакитним. Хоч палітра й має певне літургійне значення (блакитний є кольором Марії, а жовтий символізує світло Бога), Матісс робить вибір на користь абстрактної

композиції» (10 найпрекрасніших вітражів світу, online). Яскраві кольори його вітражів створюють активний *ритм-акцент* (Рис.1б).

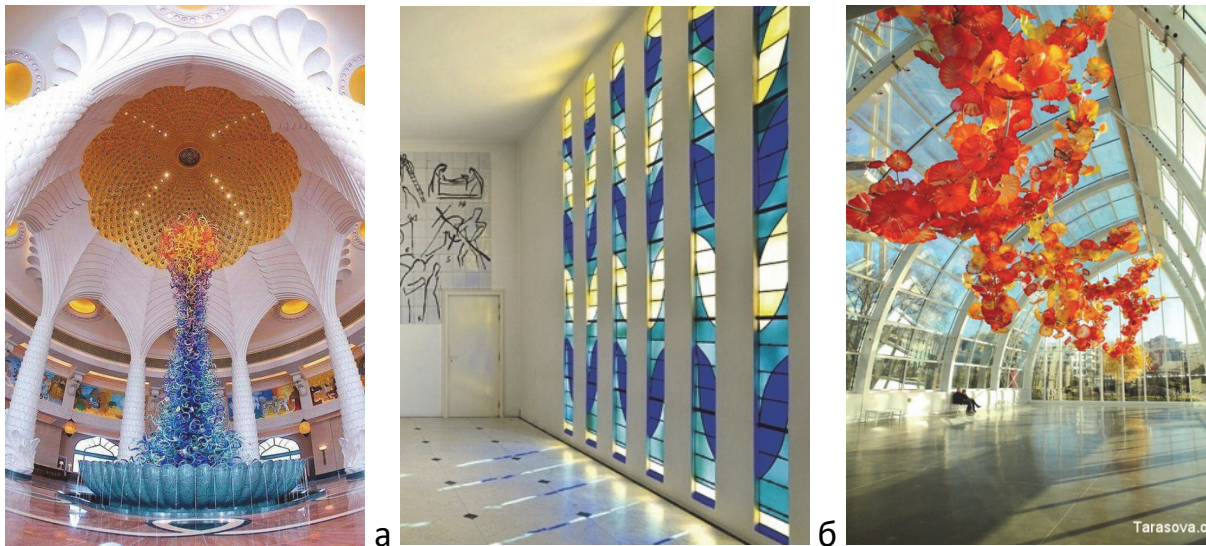

Рис. 1. Композиційні прийоми застосування художнього скла в громадському інтер'єрі
а – арт-об'єкт в холі готелю (Д. Чіхулі); б - вітражі Анрі Матісса в каплиці сестер-домініканок у французькому місті Манс; в - скляна інсталяція Дейла Чіхулі

Художнє скло, зазвичай, є контрастним до оточення завдяки прозорості, кольору і фактурі (особливо це спостерігається в культових спорудах, де вітражі «світяться» на тлі сірих стін).

В галереї скляного саду Дейла Чіхулі в Сіетлі його скляна інсталяція виділяється яскравим кольором і є просторовою домінантою павільйону (Рис. 1в).

Висновок

Композиційні прийоми інтеграції, ритму, акценту, домінанти базуються на засобах композиції: форма, колір, матеріал, фактура, розміщення у просторі тощо. Включення художнього скла в простір інтер'єру залежить від багатьох факторів - функціонального призначення приміщення, його розміру, стилю тощо. Вибір композиційних прийомів залежить від специфіки простору і має враховувати аспекти його психологічного впливу на людину, принципи структурної та композиційної організації та особливості життєвих процесів.

Вирішувати завдання необхідно починаючи з аналізу умов середовища, що склалося, які, в свою чергу, впливають на вибір художніх засобів втілення задуму, який відповідає характеру даного простору. Таким чином, рішення задачі дизайну громадського інтер'єру із застосуванням художнього скла необхідно розглядати не як суму, а як складну функцію низки компонентів, з врахуванням використання декоративних форм, матеріалів, конструктивних прийомів і всіх об'єктивних умов існуючого простору.

Бібліографія (References)

- Арт-объекты в отелях [online] Доступно: <<http://trip-point.ru/2013/11/11/art-objekti-v-otelyah/>>
- Дайнеко В.В. Дизайн изделий из стекла в технологии фьюзинг: диссертация ... кандидата технических наук: 17.00.06 / Дайнеко Виктория Владимировна; Московский государственный университет приборостроения и информатики.- Иркутск, 2014.- 106 с.
- Казакова Л.В. Художественное стекло XX века: (Основные тенденции. Ведущие мастера. К проблеме мирового студийного движения): Автореф. дис. в виде науч. докл. ... д-ра искусствоведения / НИИ теории и истории изобразит. искусств Рос. Акад. художеств. - М., 2000. - 72 с.

Н. Корнієнко. Українське гутне скло [online] Доступно: <<http://uartlib.org/ukrayinske-gutne-sklo/>>

Петрякова Ф. С. Українське гутне скло / Ф. С. Петрякова ; [відп. ред. А. Ф. Будзан]. – К. : Наук. думка, 1975. – 159 с. : іл. – Бібліогр.: с. 141–147.

Сом-Сердюкова О.М. Тенденції розвитку київської школи художнього скла 1950-х- 1990-х років [Текст] : дис... канд. мистецтвознав.: 17.00.06 / Сом-Сердюкова Олена Миколаївна ; НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. - К., 2000. - 190 арк.+ 140 арк. дод. - Бібліогр.: арк. 148-162.

10 найпрекрасніших вітражів світу [online] Доступно: <<https://credo.pro/2015/09/141971>>

Art objects in hotels [online] Available at: <<http://trip-point.ru/2013/11/11/art-objekti-v-otelyah/>>

Daineko V.V. Design of products from glass in technology fusing: the dissertation ... The candidate of technical sciences: 17.00.06 / Daineko Viktoriya Vladimirovna; Moscow State University of Instrumentation and Informatics.- Irkutsk, 2014.- 106 p.

Kazakova L.V. Art glass of the twentieth century: (Main trends. Leading masters. On the problem of the world studio movement): Abstract. dis. in the form of science. report ... Dr. of Art History / Research Institute of Theory and History will depict. of Arts Ros. Acad. arts. - M., 2000. - 72 p.

N. Kornienko. Ukrainian tempered glass [online] Available at: <<http://uartlib.org/ukrayinske-gutne-sklo/>>

Petryakova F.S. Ukrainske gutne sklo / F.S. Petryakova; [resp. ed. A. F. Budzan]. - K.: Nayk. dumka, 1975. - 159 p. : il. - Bibliogr. : p. 141–147.

Som-Serdyukova O.M. Tendencies of development of the Kyiv school of art glass of 1950s-1990s [Text]: dis ... cand. art critic. : 17.00.06 / Som-Serdyukova Olena Mykolayivna; NAS of Ukraine, Institute of Art History, Folklore and Ethnology named after M.T. Rylsky. - K., 2000. - 190 sheets + 140 sheets. dod. - Bibliogr. : ark. 148-162.

10 most beautiful stained glass windows in the world [online] Available at: <<https://credo.pro/2015/09/141971>>

Gook L.¹, Khavkhun H.²

¹ Professor, Department of design, University "Ukraine", Kyiv

gookleonid@gmail.com

orcid.org/0000-0002-3998-7979

² Associate professor, Department of design, University "Ukraine", Kyiv

e-mail:halyna.khavkhun@gmail.com

orcid.org/0000-0001-9586-8395

APPLICATION OF ART GLASS IN INTERIORS OF PUBLIC BUILDINGS

© Gook L., Khavkhun H., 2021

Abstract. The aim of the research is to identify the compositional methods of using art glass in the interiors of public buildings in order to increase their aesthetic expressiveness. In the article the information on the history of art glass development is given. According to the results of the historical analysis, it is concluded that new directions of glass application arose with the development of new technologies of glass production and processing - this process continues to this day. An overview of the state of study of the

problem, in particular the research of Kazakova L.V., F.Petryakova, Som-Serdyukova O.M., Daineko V.V., and identified the main areas in which research is conducted. The physical properties of glass and its types by technological features are considered. A historical overview of the development of glassmaking on the territory of Ukraine. The two main trends in studio glassmaking to date have been identified and a conclusion has been drawn about the evolution of art glass from the subject form to the art object. The current state of art glass formation is characterized by associativity, metaphoricalness, and increased decorativeness. The classification of art glass according to the function of application in public interior is carried out. The basic compositional methods of placing art glass in the space of public interior are revealed. Three degrees of integration of art glass with elements of architecture are formulated: the decor on architectural elements, as a part of architectural elements, is directly an architectural and constructive element. Examples of objects that demonstrate the integration of art glass with architectural elements are given. Henri Matisse's stained glass windows in the Dominican Sisters' Chapel in Mans, France, are described as an example of the use of the "rhythm" compositional technique and Dale Chihuly's glass garden gallery in Seattle with a glass installation that dominates the pavilion. It is concluded that the choice of compositional methods of including art glass in the interior space depends on many factors - the functional purpose of the room, the specifics of space, its size, etc. and should take into account aspects of its psychological impact on man, principles of structural and compositional organization and features life processes.

Keywords: art glass, tempered glass, interior of public buildings, compositional techniques, integration with architectural elements